

УДК 378.091.3

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-3\(192\)-36-39](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2020-3(192)-36-39)

Івасів Наталія

Козяр Михайло

ORCID iD <http://orcid.org/0000-0001-6243-0709>ORCID iD <http://orcid.org/0000-0001-7068-598X>

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ

- A** Розглянуто ефективні інтерактивні методи навчання, а саме рольові та ділові ігри, що застосовуються у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів. Сформульовано переваги застосування рольових і ділових ігор: наближення освітнього процесу до реального професійного середовища; підвищення особистісно-професійної мотивації курсантів; стимулювання творчої активності та самостійності; формування навчального співробітництва та партнерства; розвиток навичок спонтанного мовлення, подолання бар'єру між вивченням іноземної мови та її практичним застосуванням; набуття професійних рис і якостей компетентного професіонала, здатного до іншомовного спілкування.

Ключові слова: інтерактивні методи навчання; рольові та ділові ігри; іншомовна комунікативна компетентність; майбутні офіцери

- S** *Ivasiv Nataliia, Kozyar Mykhaylo. The Application of Interactive Teaching Methods in the Process of Foreign Language Communicative Competence Formation of Prospective Officers.*

The application of efficient interactive teaching methods in the process of foreign language communicative competence formation of prospective officers has been considered, namely role play and business game. The didactic principles of role plays have been defined: the ratio between the content and structure of role play; interdisciplinary and intercycle relationships of educational content; the fundamental connections between the content of the play and the conditions of professional activity of prospective officers. The main objectives of the role play have been formulated: the formation of system of knowledge, abilities and skills of foreign language communicative activities; the development of creative and cognitive activities; the implementation of the connection between theoretical knowledge of the specialty and foreign language practice of prospective officers. The following functions of role play and business game have been defined: motivational and incentive, informative and educational, heuristic, developmental and pedagogical, communicative, controlling and reflexive evaluative. The advantages of the interactive teaching methods in the process of foreign language communicative competence formation of prospective officers have been outlined: approximation of the educational process to the real professional environment; increasing of personal and professional motivation of students; the development of systems thinking due to theoretical and practical knowledge base learning, interdisciplinary and intercycle relationships; the stimulation of creative activity and autonomy; the formation of educational cooperation and partnership in the «student-student» and «teacher-student» systems; the assistance in the professional development of the student; the development of spontaneous speaking skills, overcoming the barrier between the study of foreign language and its practical implementation; the acquisition of social interaction skills, professional traits and qualities of a competent professional capable of foreign language communication.

Key words: interactive teaching methods; role play and business game; foreign language communicative competence; prospective officers

Івасів Наталія Семенівна, кандидатка педагогічних наук, доцентка кафедри іноземних мов для природничих факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка, Україна

Ivasiv Nataliia, PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Foreign Languages for Natural Sciences at Ivan Franko National University of Lviv, Ukraine

E-mail: natalie-i@ukr.net

Козяр Михайло Миколайович, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України, професор кафедри практичної психології та педагогіки Львівського державного університету безпеки життєдіяльності, заслужений працівник освіти України, Україна

Kozyar Mykhaylo, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Professor of the Department of Applied Psychology and Pedagogy at Lviv State University of Life Safety, Honored Worker of Education of Ukraine, Ukraine

E-mail: mykhaylo.kozyar@gmail.com

Актуальність проблеми. В умовах інтеграції України до єдиного світового простору, розширення міжнародних контактів, активної участі військовослужбовців у миротворчих та антитерористичних операціях виникає необхідність якісної іншомовної підготовки майбутніх офіцерів, які могли б гідно представляти свою державу перед світовим співтовариством. Особлива увага повинна приділятися проблемі формування іншомовної комунікативної компетентності, необхідної майбутнім офіцерам для налагодження активного спілкування з іноземними партнерами під час участі в миротворчих місіях в умовах міжнародного військового співробітництва, міжнародних військових навчаннях. Усе зазначене вище зумовлює необхідність пошуку ефективних методів навчання для формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. У вітчизняній і закордонній науковій літературі значна увага приділяється проблемі застосування методів навчання в процесі іншомовної підготовки студентів. Науковець Н. Гальскова трактує методи навчання як сукупність способів і прийомів спільної узгодженої діяльності викладача та студентів, а також студентів один з одним, у процесі якої студентами досягається певний рівень володіння іноземною мовою [3, с. 97]. Т. Коваль розглядає інтерактивний метод навчання як спосіб колективної взаємодії учасників педагогічного процесу через бесіду, діалог, під час яких відбувається їхня взаємодія з метою спільного розв'язання навчальних завдань [6]. Л. Якубовська зазначає, що одним з ефективних методів професійної іншомовної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників є навчально-рольова гра, яка сприяє розвитку пізнавальної активності та професійної мотивації курсантів, посиленню професійної спрямованості [8]. О. Парубок виділяє ділову гру як метод навчання, який забезпечує досягнення навчальної мети через відтворення професійної діяльності в умовах, що імітують реальні процеси і формують у курсантів практичні вміння [7].

Проте, згадані вище наукові дослідження недостатньо розкривають застосування інтерактивних методів навчання в процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів, не усувають суперечності між об'єктивними вимогами сучасності до майбутніх офіцерів щодо володіння іншомовною комунікативною компетентністю та потребою вдосконалення методів підготовки, спрямованих на формування згаданої компетентності майбутніх офіцерів.

Мета статті полягає в обґрунтуванні застосування ефективних інтерактивних методів навчання у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів.

Викладення основного матеріалу. Процес навчання іноземної мови майбутніх офіцерів потребує застосуван-

ня відповідних методів, що впливають на якість засвоєння матеріалу. Отже, виникає необхідність заміни традиційних методів навчання новішими та ефективнішими. У представленому дослідженні були застосовані інтерактивні методи навчання у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів. Базовим принципом інтерактивного методу є принцип колективної взаємодії, згідно з яким досягнення курсантами комунікативних цілей відбувається через соціально-інтерактивну діяльність: дискусії та обговорення, діалоги та рольові ігри, імітації, імпровізації та дебати. Така діяльність відповідає особистісно зорієнтованому підходу до навчання. Інтерактивні методи навчання стимулюють когнітивні процеси та активізують мовний і мовленнєвий матеріал в іншомовному спілкуванні курсантів, розвивають їхні творчі здібності та професійно-орієнтовані вміння в умовах, наближених до реальних.

Однією з проблем вітчизняної педагогіки є те, що вивчення іноземної мови часто відбувається в ізоляції від професійної підготовки курсантів, хоча головною метою навчання є розвиток комунікативних навичок у тандемі із професійною компетентністю. Вивчення іноземної мови є, перш за все, творчою індивідуальною діяльністю курсанта. Тому ігровий метод є перспективним методом організації навчальної діяльності й оптимальним вирішенням проблеми інтенсифікації творчої діяльності майбутніх офіцерів та активізації освітнього процесу загалом [4]. За допомогою гри курсанти не лише вдосконалюють свої професійні знання та навички, але й здобувають досвід творчого вирішення професійних задач, вчать долати внутрішні конфлікти і стрес, ефективно взаємодіяти з іншими курсантами та викладачем. Одними з найдієвіших видів ігрового методу є рольові та ділові ігри.

У процесі іншомовної підготовки майбутніх офіцерів застосовуються рольові ігри, що пов'язані з повсякденною, військовою, країнознавчою, миротворчою та інженерно-технічною тематикою. Такі рольові ігри сприяють виробленню у курсантів професійних умінь і навичок, дають змогу відчути себе у певній комунікативній ролі, виявляти інтелектуальні здібності та творчу уяву. Навчально-рольова гра є імітаційною моделлю професійної діяльності, у ході якої майбутній офіцер навчається без попередньої підготовки висловлюватися на задану тему професійного спрямування, формулювати свої думки і відстоювати свою позицію, оцінювати власну поведінку, прогнозувати та приймати рішення в нестандартних життєвих і службових ситуаціях, усувати труднощі, які можуть виникати в реальному житті та при виконанні службових обов'язків. Рольова гра надає навчальному спілкуванню комунікативну спрямованість, адже спілкування є головною метою для майбутнього військового фахівця у процесі занять у формі навчально-рольової гри в умовах максимального наближення до професійної діяльності.

Отже, фокус зміщується з навчальної інформації на комунікативну ситуацію, що імітує професійну діяльність [5].

Система будується на зануренні в реальні професійні умови та міжособистісні відносини, що забезпечує наочність і продуктивність результатів професійно-ігрової діяльності. Задля ефективного втілення даного методу принциповим є створення комфортного освітнього середовища для курсантів, у якому заохочується вільна іншомовна активність і нестандартне мислення, подолання психологічних бар'єрів, які виникають у курсантів у ході освітнього процесу та застосування методичних прийомів, які б стимулювали активність майбутніх офіцерів. Також важливим є підібрати таку ситуацію для рольової гри, щоб вона адекватно відображала реальність професійного середовища, була знайомою та значущою для курсантів і ступінь складності проблеми відповідав їхньому рівню професійної підготовки.

Система навчально-рольової гри базується на таких дидактичних принципах, як: співвідношення змісту зі структурою навчально-рольової гри; міжпредметні і міжциклові зв'язки змісту навчання; принципові зв'язки змісту гри з умовами професійної діяльності майбутніх офіцерів.

Головними цілями системи навчально-рольової гри, які досягаються завдяки дотриманню вищезгаданих принципів, є: формування системи знань, умінь і навичок комунікативної діяльності іноземною мовою; розвиток творчої та пізнавальної активності; реалізація зв'язку теоретичного знання за фахом з іншомовною практикою майбутніх офіцерів [1].

Навчально-рольова гра є ефективним методом у ході формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів, що дозволяє якісно покращити знання, вміння та навички курсантів із іноземної мови.

Одним із різновидів рольової гри є ділова гра, що є імітацією ситуації професійного спілкування, що реалізується за допомогою засобів іноземної мови і в якій моделюється певний відрізок професійної діяльності. Ділова гра поєднує в собі риси як навчальної, так і практичної професійної діяльності.

Дидактичні ігри мають також інші різновиди, кожен із яких характеризується своїми психолого-педагогічними особливостями. Окрім рольових і ділових ігор, до них належать імітаційні, дослідні (синектичні), дидактичні ігри військово-педагогічного спрямування, символічні ігри тощо [2]. Ділова гра відіграє провідну роль, тому що вона є основою для появи та розвитку всіх інших вищезгаданих типів. Ділова гра («business game») відображає певні економічні процеси та імітує реально існуюче професійне середовище та його проблеми.

Концепції навчально-рольової та ділової ігор є близькими, але не тотожними. Вважається, що процес навчання

в ділових іграх є максимально наближеним до практики, що досягається за допомогою використання реальних соціально-економічних моделей. Емоційний рівень і психологічне середовище ділової гри також відрізняються від навчально-рольових ігор. Адаже в діловій грі присутність реальних ролей, імітація конкретних конфліктних ситуацій, наближених до реальності, сприяють створенню керованого емоційного напруження, на відміну від рольової гри, де за основу береться невимушена атмосфера, розкутість і до певної міри вільнодумство задля активації творчого мислення курсантів, висунання нових ідей і нестандартного вирішення створеної ситуації. Також у діловій грі майбутні офіцери виконують поставлені завдання, опираючись на власний досвід і відтворюючи знання, вміння і навички, які вони засвоїли в ході професійної підготовки, адже змодельовані ситуації в ділових іграх імітують добре знайомі для курсантів проблеми професійного спрямування. На противагу цьому, у навчально-рольових іграх завжди присутній компонент прийняття рішення, можливість нестандартного підходу до проблеми, адже обрані ситуації є такими, які курсант зможе виконувати в майбутньому, проте на момент участі в рольовій грі може не мати реального досвіду розв'язання аналогічних проблем [5].

У процесі вивчення курсантами іноземної мови проводяться такі ділові ігри: «Переговори», «Операція з підтримання миру та безпеки», «Спільні військові навчання України і США» тощо. Вони проводяться із застосуванням іншомовних комунікативних умінь і навичок, а саме: використання військово-технічної та військово-політичної лексики і термінології, мовленнєвого етикету військового спрямування; долання труднощів, які виникають у процесі комунікативного спілкування з носіями мови; установлення особистісної та ділової взаємодії під час ведення військових переговорів, виконання бойових завдань і вирішення інших питань професійно-військового характеру.

Попри деякі відмінності, ділова гра, як і навчально-рольова, виконує такі функції: мотиваційно-спонукальну, що передбачає наявність мети, ролей, динамічної ігрової ситуації, певних установок, правил гри, обов'язків і відповідальності курсантів; інформаційно-навчальну, суть якої полягає в тому, що ділова та рольова ігри є завершальним етапом комплексного розуміння розрізаних теоретичних знань, які подавалися курсантам раніше в межах певної теми; проведене підсумкове заняття в кінці логічно пов'язаних тем у формі рольової або ділової гри дає змогу курсантам спростити перехід від засвоєння теоретичних знань до застосування їх на практиці, а також згладити межі між різними темами, систематизувавши їх і вибудувавши між ними внутрішні зв'язки; організації та управління (евристична функція) полягає у цілеспрямованому управлінні викладачем розумовою

діяльністю курсантів, а також у формуванні таких пізнавальних структур, що дають змогу курсантам самостійно регулювати мисленнєву діяльність та приймати рішення; розвивально-виховну – дає змогу викладачеві розкривати творчий потенціал курсантів, забезпечує їх усебічний розвиток і формування ціннісних орієнтирів; комунікативну – розвиває комунікативну компетентність (курсанти вчаться співпрацювати з іншими людьми, правильно сприймати їх, освоюють психологію та етику); контрольну рефлексивно-оцінювальну – дає змогу курсантам аналізувати власні дії та стан, долаючи психологічні бар'єри, страхи, комплекси та освоюючи навички емоційної саморегуляції [2].

Усі перераховані функції реалізуються комплексно за допомогою грамотного педагогічного керівництва у процесі рольової або ділової ігор.

Переваги застосування ділових і рольових ігор у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів полягають у наступному: наближення освітнього процесу до реального професійного середовища; підвищення особистісно-професійної мотивації курсантів; розвиток системності мислення завдяки засвоєнню теоретичної та практичної бази знань, міжпредметних і міжциклових зв'язків; стимулювання творчої активності та самостійності; формування навчального співробітництва та партнерства в системі «курсант-курсант» і «викладач-курсант»; допомога у професійному становленні особистості курсанта; розвиток навичок спонтанного мовлення, подолання бар'єру між вивченням іноземної мови та її практичним застосуванням; набуття навичок соціальної взаємодії, професійних рис та якостей компетентного професіонала, здатного до іншомовного спілкування.

Висновки з даного дослідження. Отже, проаналізовані вище інтерактивні методи навчання, а саме рольові та ділові ігри, оптимізують освітній процес, допомагають значно підвищити якість вивчення іноземної мови, розвинути іншомовні комунікативні вміння, навички, установки, необхідні для майбутньої професійної діяльності військового фахівця. Такі інтерактивні методи навчання є ефективними у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів.

Перспективні напрями подальшого наукового пошуку можуть полягати у дослідженні можливостей мето-

ду проєктів із метою формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх офіцерів.

Список використаних джерел

1. Алийко Е. А. Формирование коммуникативной компетентности менеджеров туризма в процессе изучения иностранного языка : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Москва, 2000. 148 с.
2. Артемьева О. А. Система учебно-ролевых игр профессиональной направленности : монография. Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. 208 с.
3. Гальскова Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика : учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. завед. Москва : Академия, 2006. 336 с.
4. Демченко Д. І. Формування професійної іншомовної компетентності майбутніх юристів засобами іноземної мови у фаховій підготовці : монографія. Харків : Вид-цъ Іванченко І. С., 2014. 214 с.
5. Івасів Н. С. Професійна іншомовна підготовка майбутніх фахівців з туристознавства у вищих навчальних закладах : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2018. 435 с.
6. Коваль Т. І., Кочубей Н. П. Інтерактивні технології навчання іноземних мов. *Наукові записки НДУ ім. Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2011. № 7. С. 25–37.
7. Парубок О. М. Дидактичні умови застосування ділових ігор у професійній підготовці фахівців пожежної безпеки : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2003. 24 с.
8. Якубовська Л. П. Використання навчально-рольових ігор професійної спрямованості у процесі навчання іноземної мови майбутніх офіцерів-прикордонників : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02. Хмельницький, 2002. 18 с.

References

1. Aliluyko, Ye. A. (2000). *Formirovaniye kommunikativnoy kompetentnosti menedzherov turizma v processe izucheniia inostrannogo yazyka* [Forming of tourism managers' communicative competence in process of foreign language studying]. (Extended abstract of PhD diss.). Moskva [in Russian].
2. Artemeva, O. A. (2007). *Sistema uchebno-rolevykh igr professionalnoi napravlenosti* [The system of educational role plays of professional orientation]: monografiya. Tambov: Izd-vo Tamb. gos. tehn. un-ta [in Russian].
3. Galskova, N. D., & Gez, N. I. (2006). *Teoriia obucheniia inostrannym yazykam. Lingvovidaktika i metodika* [The theory of teaching foreign languages. Linguodidactics and methodology]: ucheb. posob. dlia stud. lingv. un-tov i fak. in. yaz. vyssh. ped. ucheb. zavedeni. Moskva: Akademiia [in Russian].
4. Demchenko, D. I. (2014). *Formuvannia profesiinoi inshomovnoi kompetentnosti maibutnykh yurystiv zasobamy inozemnoi movy u fakhovii pidhotovtsi* [The formation of professional foreign language competence of prospective lawyers by means of foreign language training]: monohrafiya. Kharkiv: Vydavets Ivanchenko I. S. [in Ukrainian].
5. Ivasiv, N. S. (2018). *Profesiina inshomovna pidhotovka maibutnykh fakhivtsiv z turizmознаvstva u vyshchykh navchalnykh zakladakh* [Professional Foreign Language Training of Prospective Tourism Studies Specialists in Higher Educational Institutions]. (PhD diss.). Khmelnytskyi. [in Ukrainian].
6. Koval, T. I., & Kochubey, N. P. (2011). *Interaktyvni tekhnolohiyi navchannia inozemnykh mov* [Interactive technologies of foreign languages teaching]. *Naukovi zapysky NDU im. Hoholia. Psykholoho-pedahohichni nauky* [Scientific notes of Nizhyn Gogol State University. Psychological and pedagogical sciences], 7, 25–37 [in Ukrainian].
7. Parubok, O. M. (2003). *Dydaktychni umovy zastosuvannia dilovykh ihor u profesiinii pidhotovtsi fakhivtsiv pozhezhnoi bezpeky* [The didactic conditions of business games application in professional training of fire safety specialists]. (Extended abstract of PhD diss.). Khmelnytskyi [in Ukrainian].
8. Yakubovska, L. P. (2002). *Vykorystannia navchalno-roliovykh ihor profesiinoi spryamovanosti u protsesi navchannia inozemnoi movy maibutnykh ofitseriv-priyordonykiv* [The application of professionally oriented educational role plays in the process of foreign language teaching of prospective border service officers]. (Extended abstract of PhD diss.). Khmelnytskyi [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 09.04.2020